

EKNIZKY.SK

NA PODKONICKOM BÁLE

MARTIN KUKUČÍN

NA PODKONICKOM BÁLE

MARTIN KUKUČÍN

eknizky.sk

Na podnikovom báľe by Martin Kukučín is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License, except where otherwise noted.

Obsah

I.	1
II.	9

I.

Pýtajte sa: „Kto je kráľovnou dnešného plesu v Podkoniciach?“

„Margita — Margita,“ odpovedia vám so všetkých strán.

Všade len Margita. Jej meno letí z úst do úst: jedny vyslovujú ho so zápalom, obdivom, iné s nevoľou a závišťou.

„Pekná je tá Margita Votická — pekná!“ hovorí honvédske oberst, pán Oberschall, a oficiéri prikyvujú. Pán oberst je v tom oprávnený sudca. „Znám veľmi málo: ale čo znám, to znám od gruntu. Pri koňoch a ženských sa vyznám.“ Tak sám hovorí a každý mu verí.

„Pekná škrate,“ hovorí advokát Neumann, lajtnant v rezerve, prečo i zamiešal sa medzi soldatesku. „Profil má grécky!“ doložil. Mohol im povedať, že palestínsky, a z tých uniformovaných znateľov antiky ani jeden nebol by odporoval.

„Ba kde ju sobral škaredý Votický? On sa ponáša na starého čerta, a dcéra taká vybraná kráska!“ diví sa pán oberst.

„Hra prírody!“ poznamenal Neumann, pravda, ironicky. „Príroda si rada robí žarty — tak i tu ...“

Oberst sa zasmial i celý oficiersky sbor za ním.

„Na tej Margite nemáš nič zvláštneho,“ šepká notárka okresnej sudcovej. „A mužskí sa idú zblazniť za ňou.“

„Je kráska — je,“ na to sudcová, „ale ani zďaleka nie dokonalá. Povedala by: to je sedliacka kráska: mnoho má z dojky, čo ju odkojila. Aká je červená! Toho na pravej kráse nikdy nenájdeš.“

„A ruky aké,“ híka pani notárka. „Ako varený rak! A viem, všakovak hľadá kožu zašanovať. I varíva len v rukavičkách,“ a zasmiala sa, ovaliac sa na sudcovú a udrúc ju vejárom. „Veď sú i také tie obedy u nich ako v rukavičkách — čo?“

Sudcová prisvedčila.

„Ja sa tam len silím do jedenia.“

„Počuješ,“ pokračovala notárka, „čo ti nerobí ešte! Na noc si mastieva ruky lojom a bráva rukavičky. Počuješ to kedy? Myslí, že sa pleť dá premeniť.“

„To — to!“ smeje sa sudcová. „Ty — ja myslím, ako sa vydá, stučnie. Jej mať mala tiež takýto driek, len preštiknúť: a o dva roky — dieža!“

2 Na podkonickom bále

„Malér je to tak stučnieť, malér!“ dokladá notárka.

„Druhý mond chytený!“ vykrikol Votický v bočnej izbe kasína, hodiac taroky na stôl. „Azda ste sa sriekli proti mne, že ma tak naháňate.“

„Šťastie v láske!“ hovorí notár. „Dcéra mátie mužským rozum. Zato nech trpí otec.“

„Nech čert vezme takú potechu! I v kartách prehrávať, i ženským na toalety — to je mnoho na vidieckeho advokáta. Iba aby skrsol nejaký Tisza-Eszlár.“

„Nedešperuj! Dcéru vydaš ešte týchto fašiangov, náklady odpadnú. Dnes je jej husacia pieseň — a či labutia,“ hovorí panský horár, známy hrubian. „Nevyznám sa v mytologii.“

Votický hodil rukou.

„Ale si zlého vybrala,“ hovorí daňový inšpektor. „Lebo čo je Pétry? Tuším titulárny kancelista. Nuž a titulárny kancelista a dcéra podkonického Rothschilda: v tom nemáš kvapky advokátskej logiky.“

„Rothschild,“ kýval Votický zlobne hlavou. „Driečny Rothschild, bohuprisám! Nemáš niekedy rebierka do kapusty!“

„Nech som Kubo — Rothschild. A on dá dcéru diurnistovi!“

„Nech si tam baby robia, čo chcú. Mne bude preto hladká hlava,“ odsekol Votický.

No nebolo mu milé, že dcéra sa tak pozabudla a podala látku takýmto rečiam.

„Spravíme ho podslúžnym,“ ozval sa okresný sudca. „Kvalifikáciu má.“

„Eh, radšej škôldozorcom, alebo kuršmidom: to je sinekúra,“ zasmiešil daňový inšpektor.

Notár zatiahol inšpektora do kúta a šepce mu:

„Jani, nevysmievaj ho. Vidíš, očervenel ako moriak.“

A Margita chodí — nie, vznáša sa, ako hrdá páva, po dvorane okresného kasína. Je pauza, chytila pod pazuchu Aranku, dcéru okresného sudcu, menej peknú, ale „veľmi, veľmi milú“, ako znie bežná fráza o menej pekných dámach, aby bolo aspoň porisko, keď už nie sekera. S ňou sa kamaráti najviac, hoci Aranka jej nič neodpustí.

„Nevoď sa s ňou,“ bráni Aranke mama. „Tá ti každé šťastie odvábi.“

Aranka by mamu slúchla, no Margita sa jej nespúšťa. Jej je to veľmi po srsti, že Aranka je ďaleko, ďaleko za ňou. Slúži jej za kontrast, za temné úzadie, z ktorého plasticky vystupuje jej krása do popredia. Postavenie Arankino je ako

Tantalovo. Všade plno jablák, ale tie pre ňu nenarástly. Obletuje ich mnoho pánov, ale ani jeden ju. I na pánu Pétrym hneď vidno, o ktorú sa interesuje. Kráča pred nimi, a to pozpiatky, ako keď sa kone cofkajú. Hovorí s oboma ale to všetko padá len na ňu, na šťastnú Margitu. Aranka to vie, preto i málo hovorí; iba čo sa usmieva, i to akosi melancholicky. Margita zas hovorí živo, veselo, odpovedá vtipne. Hoci sa zdá, že je zaujatá výlučne Pétrym, ona jednako stačí ponad kučeravú hlavu kancelistovu hádzať pohľady pánom v úzadí, okolo dverí a pece soksúpeným.

„Ženská láska je ako meteor,“ prednáša pán Pétry. „Zažiar, zaprská iskrami a zapadne kdesi, nevedieť kde. To je ženská láska.“

„Kto ju nevie upútať, tomu áno,“ odpovedá Margita. „Ale kto sa do toho rozumie, tomu svieti stále a ukazuje cestu na mori života.“

„Ale ako ju upútať? Kto to zdoľie?“ pýta sa Pétry.

„Naučte sa.“

„A od koho?“ na to on, noriac zraky hlboko do oka Margitinho. Hľadá v ňom odpoveď, ale nemožno vniknúť na samé dno, nazrieť, čo sa tam skrýva. „Naučte ma vy, slečna Margita.“

„Ja?“ zasmiala sa koketne a zašermovala rukami. „Prečo práve ja? Ja som planá učiteľka.“

„Ale ja dobrý žiak: poslušný, povolný... Ja by sa u vás tak rád, tak rád učiť!“ Složil ruky a cofkal sa pred nimi. Jamka v brade sa mu prehĺbila.

„Vy sa to nikdy nenaučíte,“ ozvala sa Aranka. „Mužskí sú vôbec vrtkaví. Majú vrtochov viac než ženy, omnoho viac. Pravda, oni toho neuznajú: svoje slabosti valia rytiersky na nás.“

Pétry sa poďíval na ňu s úsmevom. Z jej slova vyznieva trpká výčitka; nič divného v ústach zaznanej, odkvitajúcej panny.

„Ja vrtkavý?“ divil sa. „Ja? Moja láska horí stále, ako oheň vestálok. I svieti, i zahrieva...“

„Pekné vestálky!“ schladila ho Aranka.

Ťučná pani Votická sedí ako kráľovná a usmieva sa. Kde by nie! Ona zaranžovala túto komédiu. Ona postavila Pétryho na scénu, dodala mu smelosti. Vycibrená diplomatka! Mieri vľavo, a trafiť chce vpravo. Pétry ji nič, je slamený panák, alebo lepšie: Pétry je baran. Viete, aký baran? Nie taký rohatý, hoc i takých medzi nami nadostač — ale baran zo železa, keď piliere vbíjajú do zeme.

4 Na podkonickom bále

Baran padne na pilier — pilier ide do zeme. Ten baran je Pétry, pilier je pán Kremeň a zem — je svadba.

Pilier nechce ísť do zeme, hoci ju polejú vodou, ba i olejom; nechce, strpa, lebo tam je tesno, tvrdo; nechce, lebo strávi ho črvotoč a skazí vlhkosť zeme: tak ani pán Kremeň nechce sa odhodlať na svadbu. Nuž, nechcejúc dobrotky, musí zlotky — baran Pétry koná znamenitú službu. Aspoň vyskúsená pani Votická vidí, že Kremeň popúšťa.

„Je to kríž s takým starým mládencom!“ vzdychala si neraz pani Votická. „Nedajbože ho zaskočiť — opatrný sťa líška ...“

Vzdychla si neraz, lebo nič nešlo, ako vyrátala. Koľko lekcí dala Margitke, ako treba zaobísť Kremeňa; niekoľko ráz ich nechávala samých a striehla z úkrytu, čo sa robí. Margita vyčerpala celé umenie, ba vykonala viac, než by bola maminka i len tušila — inu, dievča má talent! — a nič, neklakol pred Margitkou. Bolo to hrozné! Pomer bol, ale taký nijaký — nič nesľuboval, nič nechcelo z neho vykvtnúť. Všetko akosi viazlo, ani plť, keď sadne na plytčinu.

„Dnes je rozobratý!“ plesá pani Votická. „Konečne, konečne! Možno si vypil.“ Veselé myšlienky jej obletujú hlavu, lebo vidí, že Kremeň zazerá na Pétryho a nespúšťa ho s očí. „Bože, keby ja mala muža na niečo! Šiel by k nemu, ohol by ho ani prútik. Ale ten — zaľahne kdesi do karát!“

„Hodný človek ten Pétry,“ hovorí pani sudcová Votickej. „Pristane im s tvojou Margitou.“

Pani Votickej sa žľč búrila nad touto zlostnou poznámkou. Ale sa jednako usmieva.

„Ale, dušička, čo sa ti robí! Moja Margita nemyslí ešte na vydaj. Veď je ešte dieťa!“

„Na, tu máš, bosorka,“ pomyslela si.

„Neviem, prečo by nemyslela,“ vracala jej sudcová pôžičku. „Triafa sa jej taký hodný, poriadny ... Môjho chce protežovať, spraví ho možno exekútorom.“ Pani Votickú šlo zadusiť od zlosti. Taká zlomyseľnosť! Za Kremeňa núka jej exekútora: a vie, že ona je upriamená len na Kremeňa; vie, čože by sudcová nevedela!

A niet sa čo diviť, že sa tak upriamila na Kremeňa. Je človek majetný: má pílu, kaštieľ, veľké, dobre úsporiadané hospodárstvo, a to bez dlhov! Pritom je samostatný, bez otca-matere, bez sestier a bratov — to je niečo hodno. Je v rokoch, je rozumný, poriadny a krotký: muž pre Margitu naozaj stvorený. Ako

by si ho mohla okolo prsta okrútiť! Pani Votická už pred piatimi rokmi ho poznala. Zaľúbil sa bol do jej najmladšej sestry. Už vtedy v tajnosti srdca obecala ho Margite, hoci bola vtedy ešte v krátkych sukničkách. Sestre Milči ľahko ho ohovorila: že vraj v noci ukrutne chrápe i zo sna vykrikuje. Ľahkomyselná Milča uverila, i tak sa jej vohľač nepáčil. Ruky mal oborené, ako sedliak, a prsty okolo nechtov pozadňané. Pán exekútor Holay mal však dlhé, pestované nechty i chôdzu a la tancmajster Konarz — vydala sa za neho. Ale zmúdrela. Žije veľmi úzko, plat nestačí. Zakaždým sa doplače, čo raz vidí prebrknúť ekvipáž Kremeňovu popod obloky, v ktorých sa ona nudí, alebo varuje detváky.

Chápete zlomyseľnosť okresnej sudcovej, keď Margite by chcela dopriať exekútora — i to nádejného iba?

No i z nešťastia môže vypučiť šťastie: tak múdre je tento svet zariadený. Margita sa na vlastné oči presvedčila, kam vedie samopaš, pachtenie sa za peknými nechtami a chôdzou a la Konarz, pachtenie vôbec za vonkajším leskom a pozlátkou. História tetky bola jej znamenitou učiteľkou. Umienila si, už v krátkych sukničkách, nevydať sa za chudobného. A že pán Kremeň bol bohatý, zaľúbila sa do neho až po uši, ba až vyše uší.

„Má ohorené ruky, to je pravda: ale na nich sú ťažké briliantové prstene.“ Tak húta v svojej peknej hlavičke. „Je pritučný trochu, ale prečo by nebol: má ekvipáž, nemusí pešo. Áno, bola do neho zaľúbená. „Len čo sa okúňa, čo nepríde a neskončí všetko jedným razom? Keby ja bola na jeho mieste, už by dávno bolo po sobáši!“ To bývalý jej dumy, keď podvečer slniečko padne do obloka a cez záclony do salónu na piano, ktoré Margita s veľkým úspechom už od rokov mučí.

Sadla si k mame. Pána Pétryho vypravily po limonádu, ostaly samy.

„A sa obzeral?“ pýtala sa tíško mamy.

„Mal si oči vykrútiť. Veľmi je zjašený. Keby apa bol na niečo, teraz by sa mal okolo neho. Bol by iste náš. Lebo žiarli ukrutne. Dievča, len ďalej tak, len ďalej! Ľad sa topí, preborí sa, a to dosť ľahko ešte dnes ...“

„Ach, mama, keby!“

Stisly si ruky. Hovoriť nemohly, lebo došiel Pétry. Keď pily limonádu, naraz sa pýta sudcová:

„A čo je Kremeňovi? Ten človek je celý premenený. Skoro by ho nepoznala

...

„Možno si vypil,“ šepala jej pani Votická za vejáróm, nahnúc sa k nej.

6 Na podkonickom bále

„Pustne, starne,“ riekla pani sudcová. „Mal by sa už raz ženiť.“

Azda už vie, falošnica, čo mám za lubom? Varuj! „Ak týchto fašiangov nie,“ pokračovala sudcová, „tak už sotva kedy sa ožení. I k vám chodieval: ja že z toho vykvitne niečo, a ono nepočuť ...“

Jej oči vpily sa hlboko do advokátkiných.

„Ale, prosím ťa,“ bránila sa Votická. „Chodil, ale bez všetkého. Prosto, vzal si taký zvyk. S mojím si zahral tartlík. Nikdy sme nemysleli na to — nikdy! Ani spomienky!“

„... ja som, slečna, najšťastnejší človek na tomto svete. Najšťastnejší, že môžem byť vo vašej blízkosti, lebo tu sa mi slnko šťastia usmialo,“ Šepká Pétry Margite.

„A neskladáte verše? Hovoríte ani Petofi.“

„I básnikom budem na váš rozkaz, i vašim sluhom, najnižším — urobím všetko ... Len jedno keby mohol dúfať, keby smel prosiť!“

„A to?“

Margitka stlačila vejár a hodila si ho na lono, vedľa neho vystrela ruky. Tak sklopila oči a usmievala sa, že i rozumnejší človek než Pétry bol by konečne uveril, že je to všetko príroda. A medzitým to všetko mala od mamy. Mama ju to naučila, pravda, len z väčšieho. Ostatok si sama doplnila. Žiačka talentovaná a chápacavá!

„Ružičku s vašich panenských, s vašich..“ Splietol sa. „Ružičku, pod ktorou vaše srdiečko bije.“

„S radosťou; dám vám ich i desať, keď prídete k nám. Koľko budete chcieť.“

„Ja nechcem, len jedinú — ale teraz a z týchto. Ony sú šťastné, naslúchaly zblízka tlkot vášho srdiečka; azda vnikly i v jeho taje ... Chcem mať pamiatku na tento krásny, večne pamätný večer, v ktorý som bol prvý raz šťastný, ozaj šťastný.“

Margita šibla okom zpod obočia k dverám. Spáčila Kremeňa. Je zamračený, stopuje každý ich pohyb.

„Keď vám to robí toľkú radosť, pre mňa, ja nedbám.“

Obzrela sa, či ich okrem Kremeňa ešte niekto nepozoruje. Nikto. Zábava sa rozprúdila, ľudia prestali pozorovať, prestali byť divákmi. Siahla po ruži, pod ktorou sa vlnily jej panenské ňadrá, odtrhla ju a podala Pétrymu.

On si ju zapichol na prsia, ako víťaznú trofej, a vypál sa.

„Ja som šťastný; ďakujem, ďakujem vám!“

Margita ho nepočúvala. Ju zaujímalo, že Kremeň ako lavína letel z dvorany, odtískajúc mužských, čo mu stáli v ceste

II.

Ktorý z nás by bol chladný, keby bol ukoristil ružu z kytice, ktorá zdobila Margitine prsia? Myslím, nikto. Jej vôňa by nám stúpila do hlavy a pripravila nás pomaly o všetky smysly. Chodili by sme po dvorane podkonického kasína práve tak ako pán Pétry, neznajúc, na ktorú nohu stúpiť. I o nás by riekla pani sudcová svojej Aranke ako o ňom:

„Ten šuhaj sa zblaznel. Čo len myslela stará, že to dovoľí?“

„A prečo? Pétry je veľmi hodný človek,“ odpovedala Aranka a začervenela sa.

Toto už neviem, či by o niektorom z nás povedala.

„Nie že by Pétry ...“ opravila sa sama. „To viem, že je hodný: ale tie rúbu vyššie. Ja dobre viem, čo by rady. Kremeňa by rady.“

„Ani ho tu niet,“ vraví Aranka. „A Margita ho nechce.“

„Oboma rukami — len by prišiel! Kremeň je partia, akých málo. Votická ho drží a nepopustí... A on, blázon, sa dá! Ako som ho volala do nás neraz — on nie a nie. Zakázala mu. Má hó ako istého — ja to viem. Ach, dal by Pán Boh, aby im zuby kleply naprázdno! A či je Margita pre neho? Veď je to šašo, bláznivý šašo!“

Aranke sa vzdychlo.

„Jemu treba staršiu, rozumnejšiu. Jemu netreba tak ženy, ako gazdinú.“ A tu pomlčala hodnú chvíľku. „Ty by si mu tak bola!“ doložila konečne.

„Ja koketovať neviem, a mužskí lipnú iba za koketami. Im sa páči iba povrch, nehľadia do hĺbky: len aby bol povrch cifrovaný. Uvidíš, i Kremeň je taký... A nešťastný bude, ak si ju vezme. Ona ho nerada!“

Hlas jej skoro zlyhal i pery sa zatriasly. Cítila s Kremeňom.

„Nech — nech zvie. Bodaj by sa popálil. Neplač!“ tešila ju mať. „Keď sa ona stratí z mesta, hneď sa i tebe šťastie pritrafí. Takto ti ona všetko odvábi. I tento Pétry začal sa o teba interesovať: potom ho odvábili. Neboj sa; vráti sa hneď, ak sa mu táto vydá. Apa ho spraví exekútorom, alebo čím takým . . .“

„Kde je ten starygáň?“ jedovala sa pani Votická. „Pán Boh ma ozaj potrestal, keď ma mal. Zaľahne do karát, a ty sed! Len Čo som previnila, že mám takého, takého...“

10 Na podkonickom bále

Skončil sa práve tanec, predostatný do polnoci. Margita sedí pri materi a shovára sa s Pétrym. No reč nejde jej už od srdca. Nikto ju nepozoruje, Kremeňa už nevidno. Čo, keby bol išiel zaraz k inej? A ak sa viac o ňu neozrie? Trasie sa na celom tele od strachu. Pani Votická je tiež nespokojná, potratila všetky koncepty. Plány sa rúcajú, a ak nevystúpi rezolútne, všetky sa obrátia v prach a popol. Poslala Pétryho po muža. Vrátil sa vyparený, sťa by ho bol v dieži vyzváral. Vtiahli ho do ferble, obohrali na posmech, a tu ešte žena ho cituje. Azda by už vedela, Čo vyparatil?

„Pekný muž!“ kárala ho pani s úsmevom. Musela sa premáhať: sudcová sedela popri a striehla na každé slovo. „Ani sa neukáže! Aspoň sa prejdi so mnou po dvorane, aby tu nesedela ako na stratenej varte.“

„Čosi mu ide nakázať,“ šepala sudcová Aranke. „Nedala ho tá volať len tak pre zábavu.“

„Ty starý mamľas, loptíš celý večer pri kartách a neobzrieš sa o nič,“ začala pani Votická teraz už od srdca.

„A čo sa mám obzerať? Máte tam toho fíťfiriť Pétryho.“

„Id', ty — ty... Nevidíš, ako tá sudcová sojka za Kremeňom pasie? Pôjdeš do izby, kde si hral. Ale mi ho nesadni zas ku kartám — to ti povedám! Bočnými dverami vyjdeš a pochodíš všetky izby, kým nenájdeš Kremeňa. Prisadni k nemu, rozveseľ ho, a keď bude mať byť prestávka, prídeš po nás. Zavedieš k nemu i nás. Ale rob, aby hneď každý nevidel, že je to naschvál. Rozumieš?“

„A na kieho čerta ti je ten starý cap? Ved' ten môže byť Margite otcom!“ ozval sa pán Votický.

„Ty sa do toho nestar — ty to nechápeš!“

„Nestar — a mám behať za ním ako kopov! Tiež pekný poriadok.“

Začal sa tanec. Pán Votický vytratil sa z dvorany. Jedovalo ho to, celá tá história; ale čo má poslušný muž robiť, keď dostane rozkaz? Dudrúc odišiel hľadať Kremeňa.

Ako prestal tanec, Votický sa hneď dostavil.

„Predsa si prišiel!“ zvolala jeho pani zasa s úsmevom. „Mohol si i tam zostať; viem, otupno ti je bez karát.“

„Načo si ma teda citovala?“ bránil sa Votický. „Mne by bolo sťa kde zavečerať, ale keď ty chceš nasilu pri tom...“

Ostatok prehltol; pani hrozivé hľadela mu do očí. Začervenala sa od zlosti, lebo videla úsmev u sudcovej.

„Náš apa sa veru neobzrie,“ riekla sudcová dcére, ale tak, aby i Votickovci počuli. „Ten by skôr zaslúžil kázeň ako tuto pán sused.“

„Tej nevyhovie,“ odpovedá pán Votický. „Tá bola vždy taká. No, poďme už, aby sa nám ušlo miesta. Stôl mám vyhladnutý.“

„Bude tam i pre nás miesta?“ ponúkla sa sudcová s tvárou najnevinnejšou. „Bolo by azda najmúdrejšie, čo by sme sa nepotrhali.“

„Ale — miesta dost!“ riekol pán Votický. „Všetci sa pomestíme. Dobrých sa moc zmestí.“

Za tento výrok pani ho uštípla do ramena. Usmial sa jej: myslel, že to z lásky.

„Mamaj si!“ šepala mu; hlas sa jej triasol od zlosti.

„Čo sa tebe robí?“ oboril sa na ňu. „Soberiem sa a, bohuprisám, ti odídem.“

„Čuš. Mali sme byť s ním pri stole sami. Tá stará kvočka nás bude špehovať. Sadni si k nej, hovor s ňou ustavične, rozumieš? Nepripuť ju ku Kremeňovi!“

„Čerti vedia, čo majú vždy medzi sebou,“ dumal pán Votický. „Do očí ako med, a takto zle-nedobre jedna na druhú. Šťastný človek, čo nemusí sa miešať medzi sukne.“

Za stolom našli Kremeňa. Sedel s hlavou v dlani pochovanou, pred ním skoro prázdna fľaša vína. Oči sa mu blyšťaly, najmä keď spoločnosť prišla k stolu a videl Margitu na ramene Pétryho zavesenú.

Pani Votická sadla si hneď k nemu; s druhej strany Margita, medzi ňu a Aranku sadol si Pétry. Pani sudcová zostala obďaleč s Votickým, hoci dost hľadela sa dotisnúť ku Kremeňovi. Pán Votický sa teraz vyznačil, za čo mu pani pohľadom vrele ďakovala.

„No tak!“ zvolala pani Votická veselo. „Nenazdali sme sa, že s vami budeme sedieť. Veď vás ani nevidno! Čo netancujete?“

„Eh, všetka vôľa prejde človeku!“ hodil Kremeň rukou. „Na starosť najlepšie pri peci. Nech sa šalejú mladí.“ Pozrel na Margitu a jej suseda s opovržením. „My sa im smejme.“

„Čo sa vám robí?“ divila sa Votická. „Vy radi spoločnosť — a tu sa naraz takto vyjadrujete. Ja vás nepoznávam.“

„Spoločnosť rád, ale spoločnosť nerada mňa. Treba ustúpiť, prepustiť miesto mladým.“

„To nechápeme, to sú veci celkom nové,“ poznamenala ona.

Kremeň sa mračil a hniezdil na stoličke. Jed nesmierny v ňom búril.

12 Na podkonickom bále

„Vy nechápete, to verím. To chápem len ja. Mne už zostáva iba toto ...“

Chytil fľašu, naddvihol ju a zas položil na stôl. Bol by ju nedbal otrepieť o stenu, alebo do hlavy „tomu vyfintnenému panákovi“ — no mal ešte rozum.

„Vy ste negalantný!“ hrešila ho pani Votická. „Ak budete takto pokračovať, tak nás odoženiete od stola.“

„Viem, že vám je nie po chuti, že vás náhoda sem doviedla. Radšej by ste boli tisíc míľ odtiaľto. Lebo ja viem, aký som protivný: sebe som najprotivnejší ...“

„Toho som nezaslúžila,“ riekla pani Votická ticho. „Bola som vám vždy priateľka, ba skoro sestra — a tu naraz vy...“

Mlčala. Slzy jej nedaly dokončiť.

Na stôl prišli jedlá a víno. Všetci sa posilňovali, iba Kremeň postil. Len vínom zapíjal si zlosť.

Účinok dobrej večere a vína dostavil sa dosť skoro. Konverzácia bola neobyčajne živá. Votický bavil sudcovú; rozprával jej, ako mal repozíciu, kde švagor švagrovi postavil stenu pred obloky, takže v izbách panovala egyptská tma. Pétry medzi dvoma nymfami cítil sa ako v raji. Jedol tu s jednou, tu s druhou s jedného taniera. Pritom stihol si ruku stísať s Margitou, ktorá bola zas neobyčajne veselá. Aranku bavil, ako vedel, len aby nespozorovala, čo s Margitou vystrája. Kremeň sedel ako na trňoch. Trpel veľké muky, lebo videl znamenite, čo sa tam u susedov robí.

„Povedzte, čo sa vlastne hneváte?“ útočila na neho Votická, sotva složila vidličku na stôl. „Tak dávno ste neboli u nás.“

„A čo by u vás hľadal? Na toto sa dívať — na toto?“ Na sluchách mu navrely žily a v očiach sa zažal plameň divej zlosti. „To už nie, lebo to je, bohuprisám — mnoho!“

„Bavia sa, ako vedia,“ riekla nevinne.

„Čudná veru zábava! Mne do zábavky nejde.“

Pani Votická bola rozdráždená. Slovo, ťažké, závažne slovo — a visí na nitke tenulinkej. Nitôčku pretrhnúť — a svadba hotová. Táto blízkosť rozhodnutia nesmierne ju rozčúlila.

„Boli ste nám priateľom — a, môžem povedať, priateľom dobrým a spoľahlivým. Na vaše slovo dala som vždy mnoho. Bez vás som nerobila takrečeno nič, bez vašej dobrej rady. I o tomto som sa chcela s vami poradiť, čo vy myslíte. Nie skvelá partia nejaká — kdeže dnes partie! Dievča je rado, že

sa vôbec vydá. Partie nie — ale človek hodný a, ako vravia, snaživý: má vraj budúcnosť. Chcela som sa vás opýtať, čo vy o tom súdite — ale vy sa nás stránite; neviem, čo to má byť.“

„A dáte ju tomu — tomuto?“ pozrel na ňu sťa zbojník, až sa striasla pred ním. „Zabudli ste už, ako pochodila Milča? Chcete to všetko ešte raz prežiť?“

„To bolo iné,“ odpovedala pani. „Milča mala na výber — vybrala si to horšie, lebo nemala rozumu. — Ale tu výberu niet! Tu je alebo niečo, alebo celkom nič.“

Kremeň ťažko oddychoval. Čosi veľkého, ohromného sa v ňom dvíhalo, išlo dohora a sťahovalo mu hrdlo. Zahľadel sa do kúta a mlčal. No tvár ukazuje, že ťažká borba zúri v jeho prsiach.

Pani Votická skoro skamenela. „Bože, tá ženba musí byť čosi hrozného, keď tak ťažko sa odhodlať k nej,“ pomyslela si. „Na každé slovo kliešte: a toto je človek opitý! Čo — keby bol triezvy?“

„Ja by vám povedal čosi,“ začal hlbokým, ale tichým, celkom zmeneným hlasom. Panej zhučalo v hlave. Teraz padne slovo, teraz! Nepadlo. Hodil rukou a zmeneným hlasom doložil: „Nie — nič! Lepšie čušať.“

„Čo robiť?“ vzdychla si sklamaná. Už ju nechával celý ostrovtip: pochybovala nad zdarom. No ešte nechcela ustúpiť. „Čo robiť?“ zašermovala rukami. „Prišla som o vašu dôveru, neprichodí sa mi natískať.“

Neklamala sa. Na Kremeňa to urobilo hlboký dojem. Upadne do nemilosti u nej, u jedinej, čo mu vždy rozumela. Ako sa zaobíde bez nej?

„A ma nevyсмеjete, keď vám čosi poviem?“

„Ja — a vysmievať, a to vás! Čo sa vám dnes robí?“ divila sa. Naraz zmenila taktiku. Nahliadla, že treba Kremeňovi ešte lepšie pomáhať. Doložila teda: „Ostatne už viem, čo vám je. Uhádla som.“

„Viete?“ žasol Kremeň, a i pri svojich rokoch cítil, že tvár mu podskočila krvou.

„Podľa seba to viem. I ja som bola v tom, čo vy. Bola som zaľúbená po uši. Nikde som nemala pokoja, všetko ma trápilo a jedovalo. Bolo mi do zúfania, bola by sa radšej pod zemou našla ...“

„Akurát ako ja!“

„Horký akurát! Vy ste mužský, samostatný, príjemný: vám je cesta do každej rodiny otvorená — do každej. Ja som bola dievča, slabé, neskúsené dievča, mne nebolo voľno ísť k nemu a povedať mu: Ja ňa ľúbim, ľúbiš ma i ty? — Ja som musela čakať, kým on príde, a či vôbec príde. Bože, to čakanie! Tie slzy,

14 Na podkonickom bále

tie pochybnosti — tie noci bezo sna! Ej, smutný je lós dievčaťa, smutný. Musí utajovať najdrahšie city, zakrývať ich pred svetom; svet i seba klamať a zavádzať na chybné domnienky. To bol môj lós, kým ma nevyslobodili. Ale vy, mužský — vy máte slobodu. Všade môžete zaklopať ... “

Kremeň bol vo vytržení. Visel na každom slove pani Votickej.

„A čo myslíte: keby sa ja, v mojich rokoch, niekde hlásil, nevysmiali by ma?“

„Vás?“ Divila sa pani. „Čo vy môžete hovoriť o rokoch! A či chcete, aby vám ja tu vyznala hneď lásku? Môžte byť istý: obráťte sa, kde chcete, oslovte ktorúkoľvek — všade vás prijmú s otvoreným náručím.“

„Všade ... A ak práve tam nie, práve v tom jednom dome nie?“

„Neviem, ktorý to dom myslíte. Ak tu v okolí by ste mienili, čo ja znám domy, všade môžete ... “

Už ani Kremeň nemohol viac žiadať. Vyšla mu skutočne viac než na pol cesty oproti. Ak sa ani teraz nedovtípi — je stratený.

Ale Kremeň sa sobral. Nabral do seba vzduchu a zrazu riekol: „A keby prišiel k vám?“ Skoro sa rozosmial, lebo na srdci mu veľmi odľahlo.

Pani sklonila hlavu a mlčala. I tak by nemohla preriecť slovíčka. Bola rozčúlená, triasla sa ako osika. Nie blázon! Vykonala, čo chcela.

„K nám?“ pýtala sa ticho.

„Áno, k vám.“

Panej sa vejár zatriasol medzi prsty, prišlo jej akosi mdlo. Dlho trvalo, kým sa opanovala.

„Vy mlčíte — to je veľmi jasná odpoveď,“ riekol Kremeň trpkou.

„Áno, veľmi jasná. Ja som nebola pripravená na toto. Som prekvapená, a to radostne. Budem si pokladať za šťastie, že vám môžem sveriť svoju jediná dcéru.“ V oku sa jej zaligotala slza a odpadla na vejár. To bola pravdivosť, nie komédia. Komédia už bola zbytočná od tejto chvíľky. „Môj muž — to vám netreba rozkladať, to sami viete. A Margita,“ naklonila sa k nemu a riekla dôverne, „mne sa všetko zdá, že tá oddávna túži za vami. Často som ju pristihla v plači

„Za mnou?“ divil sa pán Kremeň.

„Iste neviem, ale myslím, že za vami. Spomínala neraz, že k nám nechodíte, že ste už nie ako kedysi. Bola nešťastná.“

„Tak prečo s Pétrym toto ...“

Pani Votická udrela ho vejárom po ruke.

„Vy dieťa, neskúsené dieťa! Neviete, že to mohla robiť zo zúfalstva? Vy

mužskí, keď dešperujete, chytíte sa tohto,“ a ukázala na fľašu. „My to nemôžeme. My koketujeme s každým prvým. Smejeme sa, ale srdce topí sa v slzách...“

„Teda sa jej opýtam — a to hneď!“

Bol taký dojatý nešťastím Margity, že by bol chcel hneď a zaraz uspokojiť ju.

„Čakajte, robme opatrne. To by jej mohlo na zdraví uškodiť. Ja ju pripravím na vašu otázku. Tancujte s ňou prvú kadrilu — tam sa môžete dohovoriť.“

Kremeň jej stisol ruku na znak horúcej vďaky a úplného súhlasu.

„Margita!“ ozvala sa pani Votická plným hlasom. Už sa bola opanovala. „Pán Kremeň sa konečne dal nakriatnuť do tanca. Hlásí sa o prvú kadrilu u teba.“

„Kremeň?“ zvolal Votický. „Čože ho preletelo? Bravo, kamarát; bude čosi!“

Margita vyčítala z tváre matkinej, že sa už stalo, čo sa stať malo. Radosť jej zažiarila z tváre.

„Ale, mama, pán Kremeň sa opozdil. Ja som sa na kadrilu už sľúbila.“

„Mne!“ prikryl si pán Pétry prsia dlaňou.

Kremeň sa usmial na neho s opovržením, ako by riekol: „Poteš sa, neborák!“ Uklonil sa slečne Aranke veľmi dvorne, že tá sa zapálila, a riekol:

„Tak smiem prosieť slečnu Aranku?“

Aranka privolila, hoci ju bolelo, že je ona len náhrada z potreby.

„A môžeme byť vis-a-vis,“ doložil Kremeň, obrátiac sa k Margite.

Ona ho oblažila takým pohľadom, že sa cítil pred bránou siedmeho raja.

Scéna sa naraz premenila. Kremeň, ako prvej, bavil sa s Votickou a bol veľmi veselý. Margita na Pétryho už sa neobzrela. Bavila sa s Arankou. Pétry nevedel, čo si má o tom myslieť. Votická ho pretrhla práve v tom, ako vyznával Margite lásku a čakal od nej práve odpoveď. Teraz prosil Margitu:

„Slečna, prosím, odpovedzte!“

„Teraz nie. Poradím sa mamy.“

„Načo sa tu radiť? Srdce vám poradí najlepšie, a nie mama.“

„Musím sa poradiť, nemôžem takto.“ A zamyslela sa, pozerajúc pred seba. Pétry nechápal, čo toto všetko znamená. Naraz sa obrátila k nemu. „Viete čo — v šiestej figúre vám poviem. Vtedy už budem vedieť.“

Odbehla. Nemohla už vydržať na mieste. V dvorane už schádzala sa mládež po odpočinku a bavila sa. Za Margitou pobral sa i Pétry. No nebola k nemu taká ako pred polnocou.

„Čo sa vám stalo? Pred chvíľou taká milá, a teraz taká ukrutná!“

16 Na podkonickom bále

Bolo mu skoro do plaču.

„Aký ste divný!“ zasmiala sa Margita. „Dávate mi otázky, že naozaj musí dobrá vôľa prejsť každému. Čo sa nebavíte tak veselo ako predtým?“

Pétrý sa utiahol a bol smutný. Myslel, že Margita ešte dnes bude kapitulovať, a ono sa veľmi klamal. Možno, ani ho nemá rada. Veď i teraz vidí, že ho urazila a ani nepozrie na neho. Chodí po dvorane s mamou a hovorí s ňou o čomsi. Ani čo by jeho tu nebolo.

Cigán zahral introdukciu ku kadrile, páry sa rozostavily. Ako v tábore Radeckého bolo kedysi Rakúsko, tak v tejto štvorylke je smotánka zlatej mládeže podkonickej. Stály tu všetky pekné, i menej pekné, i tie, čo sú iba „milé, veľmi milé“. Na každej tvári a tváričke horí fakľa rozkoše, fakľa hriechu, ktorú sám diabol zažal. Nie darmo sa vraví, že sám krivý Lucifer máva prvý tanec. Ako sa stískajú rúčky, čo sa pohovorí a pošepce — nuž na to naozaj niet pisára, čo by to popísal. A tá nedočkavosť začať zas ten tumult, trmu-vmu, hodiť sa do prúdu a dať sa ním unášať! Sám Kremeň, osvedčený v škole trpezlivosti, myslí, že malo by sa už začať. Pozerá svojej vis-a-vis, Margite, do očí, a v nich číta, že zvíťazil.

Opisovať kadrilu? Niekomu nudné je už to, keď ju musí pretancovať, nie to plané opisy o nej čítať! Prišla figúra šiesta a v nej chassé croisée.

„No, povedzte, čo je môj osud. Tak dlho čakám rozhodnutie!“ dorážal Pétrý.

„Čakajte, kým sa vrátim,“ uklonila sa mu Margita koketne.

A už ju chassé croisée odnášal od neho. Akási predtucha mu šepkala, že rozhodnutie vlastne už má. Že sa rozišli navždy. Bol by zaplakal, bol by nechal všetko tak — ale nemožno. Zákony kadrily stoja vyššie než všetka sentimentálnosť titulárnych kancelistov.

Kremeň rátal, kedy už dôjde k nemu Margita. Ako sa snímu, hneď sa jej opýta, aby naisto vedel. Ešte dve, už iba jedna — už je tu. Drží ju za ruku.

„Povedala vám mama?“ zašepkal jej.

„Áno“

„Čo vy na to?“

Stisla mu ruku.

„Nehneváte sa na mňa pre moju veľkú smelosť?“

Sklopila oči, nie aby utajila hnev, ale skorej radosť.

„Pokladám si za šťastie...“

„Aký som ja blázon! Či by sa bol nazdal ešte len pred polnocou!“

Držal ju za rúčku a nepúšťal od seba. A už bol veru čas. Dve tanečnice čakaly, kým sa Margita odstráni.

„Ďalej — ďalej!“ volá ktosi za nimi.

Kremeň nepočúval. Čo jemu kadrila?

„Hneď po obede prídem si vás vypýtať.“ „Pusťte, už musím ďalej,“ šepla mu.

„Ďalej!“ volali viacerí.

Okolo Kremeňa povstala veľká konfúzia. Figúra bola zmätená. „Čo ďalej — načo ďalej?“ vykrikol Kremeň. „Tóni — čardáš!“

Cigán tiež nevedel nič múdrejšieho. Začal takú dobrú, Kremeňovi pod päty. Kremeň privinul Margitu a pustil sa do divého čardáša. Ani netušil, že vlastne uzurpoval cudziu tanečnicu a svoju zohrdil. Nevedel nič, len čul divú nôtu a blkot rozihraného srdca. Tancoval, ako od piatich rokov netancoval. Mladý oheň rozliat sa po žilách, donášal tú napoly usadnutú krv do varu. Naddvihol ľavú ruku so šatôčkou a výskal ako šialený oktaván, keď spraví matúru.

Oprávnená senzácia vo dvorane!

„Kremeň tancuje!“ Vbehol ktosi do herne s novinou. „A besne!“

„Čo sa to s ním robí?“

„Zblaznel!“

Vybehli z herne a čudovali sa. Sám Votický netušil, čo to všetko značí. Videl iba, že jeho Margita lieta, ako pierko, medzi Kremeňovými rukami.

„Opil sa — a basta!“ to bol jeho náhl'ad. „A možno i zblaznel!“

Hudci prestali húst; rozjarený, vyhriaty Kremeň dovedol Margitu k materi. Margita sa usmievala. Pani sudcová sa hniezdila. Cítila sa urazenou, že Kremeň tak negalantne zadržal sa k Aranke.

Ešte šťastie, že pri čardáši sišly sa obe stratené ovečky: Aranka a Pétry. Dotancovali čardáš spoločne, tak z povinnosti, a po odbavenej práci vracajú sa tiež.

„Pekný tanečník!“ oborila sa Aranka na Kremeňa.

„Tanečnicu si nechá!“

Aranka uznala za lepšie obrátiť všetko na žart.

„Ja? Ja som mal tanečnicu,“ ukazoval Kremeň na Margitu.

„To je ešte krajšie!“ sekla do neho sudcová. „Len aby ste odtajili, že Aranka nebola vaša tanečnica. I to by konečne nebol div!“

18 Na podkonickom bále

„A ja neviem!“ smial sa Kremeň. „Musíte odpustiť ... Kadrilu ktosi pufušoval ...“

Táto situácia bola pre neho veľmi trápna; nevedel, ako sa vymotať z nej. Umienil ti, že urobí všetkým komédiám krátky koniec. Tam stál Pétry.

Tento človek ho veľmi jedoval. Dotíska sa k Margite. Ona ako by ho nevidela.

„A tá odpoveď?“ riekol jej tíško. „Naschvál ste skazili kadrilu, aby ste sa nemuseli vrátiť. Ja som dobre videl...“

Margita bola vo veľkých rozpakoch. Kremeň dopyčul, čo Pétry hovorí. Kremeňovi nabehly žily; bála sa, že povstane verejná scéna. Stisla Kremeňovi rameno. To malo byť krotenie leva. Kremeň porozumel, premohol svoj hnev. Obrátil sa rovno k Pétrymu a riekol mu:

„Slečna už odpovedala mne. Ja som jej snúbenec...“

Účinok tých slov bol ohromný. Nastalo všeobecné šuškanie. Margita cítila tisíc očí na sebe. Niektoré ju bodaly ani šidlá. Utiahla sa za mater ukryť rozpaky.

Pétry zbledol. Zakanisaly sa mu pred očami postavy tanečníkov a tanečníc, dvorana sa zakrútila, povala jedným krajom klonila sa nadol. Sľa v nejakej hmle zazrel Aranku a sudcovú. Skočily mu na pomoc s rozovretým náručím. Spamätal sa, obrátil sa, vybehol, odtískajúc ľudí zpopred seba.

Jeho pohyby, tvár, bledosť — všetko značilo, že mu prišlo naponáhle zle. Aspoň mládenci si tak mysleli, lebo na podkonických báloch už sa neraz stalo, že gavalierom prišlo po polnoci zle. Ženy si šepkaly za vejármí, mužskí jední sa smiali, iní s opovržením hľadeli na slabosť Pétryho. Niekoľkí, čo lepší kamaráti, bežali za ním na ulicu.

Dochytili ho tam, holohlavého.

„Kde ideš, blázon?“

„Preč, svetom — pusťte ma!“

„Co ti je?“

„Idem sa zastreliť. Margita ma nechce!“

„Oh — či si bibas!“ okríkol ho oficiál z pošty. Pochytil ho popod pazuchu a voviedol do kasína. „Pod', najprv si vypijeme, a potom pôjdeš sa vyspať. Nech tam čerti vezmú všetky haraburdy!“

Usadil ho za stôl a kamaráti obsadili ho so všetkých strán. K nemu si sadol sám okresný sudca; poslala ho pani, aby, „ako hlava justície, prekazil samovraždu“. Bol zabarikádovaný, nemohol sa hnúť. Prišli na stôl fľaše a ťažisko

zábavy prevälilo sa z dvorany do tejto predsiene. Zlatá mládež, mužská, vytrácala sa z dvorany a uchýlila sa pod ochranu Bacha. V dvorane zostali len tí, čo veľmi chceli, alebo veľmi, veľmi museli.

Ostatne bál bol roztrepaný. „Kremeň sa žení, berie si Margitu Votickú!“ To bol obsah rozhovorov a šeptov, smiechu, závisti, náražiek i zlosti. A to bola smrť podkonického bálu. Ženy i dievčatá — všetko bolo stiesnené. Prišlo im na um, že doma spí otec, muž, tetka — vôbec kto-ten — že títo spia, nepočuli veľkej noviny! Aké to bude krásne pribehnúť domov a rozprášiť im takou novinou driemoty! Stala sa teda nezbytná vec. O tretej všetko sa rozišlo, totiž ženská polovica bálu. Mužskí, čo lepší, prešli z dvorany do izby, kde bolo „muri“. Jadro toho muri bol stôl, kde sedel Pétry s okresným sudcom a comp.

Votickovci zostali skoro do konca. Napokon povie pani:

„No, soberme sa a poďme!“

„Ešte nie,“ prosil Kremeň. „Keď sme takto spolu...“ Poobzeral sa a videl bočnú izbu prázdnu.

„Poshovárjame sa trochu: tamto je izbička ako pre nás!“

Kremeň šepol čosi hostinskému do ucha a hostinský bežal ako šialený preč.

„No, keď si to žiada, myslím, aby sme mu nelomili vôľu,“ riekol Votický.

Tušil dobre, že hostinský tak nič po nič nelieta.

„Nuž, nedbám,“ privolila pani.

V bočnom kabinete len tak búchaly zátky šampanského.

Cigán vošiel do predsiene a vyhrával. Bol tu krik, vresk, kliatby, nádavky, smiech; lietaly vtipy, zlatky i piatky tu hostinskému, tu Cigánovi. Bolo „muri“ také, ako málokedy; bolo v ňom i to zvláštne, že začalo sa o tri hodiny včásšie ako obyčajne.

Do bočného kabinetu bolo počuť každý výkrik, každú kliatbu. Pani Votická bola netrepezlivá.

„No, poďme, tu je nič pre dámy.“

„Škoda — mne iba teraz začalo to šampanské chutiť,“ ľutoval pán manžel.

Najväčšmi sa mu azda to páčilo na ňom, že ho on neplatil.

„Ale mám tu byť do bieleho dňa?“ oborila sa na neho pani. „A ešte musíme ísť tade, kde tí devernújú.“

Votický pojal ženu, Kremeň Margitu. Vrátili sa do dvorany a zatiaľ museli ísť cez prednú, kde sa bavila mládež.

Všetko utíchlo, prítomnosť dám pretrhla orgie. Bolo ešte mnoho triezvych.

20 Na podkonickom bále

Pétry zazrel Margitu, na rameno Kremeňovo sa opierajúcu. Vstal na stoličku, že prečnieval všetkých. Schytil ružu, čo mal zapichnutú na prsiach. Bola uvädnutá, roztrepaná. Ruža padla Margite pred nohy. Okresný sudca chcel ho stiahnuť, ale Pétry sa nedal.

„Tóni, zahraj!“ a hodil na cymbal piatku — ostatnú. Hodiac pravú dlaň do tylu, začal spievať: „Húzzad csak, húzzad

keservesen...“ Cigán vpadol do nôty, práve keď Votickovci boli vo dverách.

Kráčajúc popod obloky, začuli: „... jusson neki az eszébe ...“ Hlas Pétryho bol neobyčajne mocný; prehlušil celý sbor. Znelo to z jeho úst ako kliatba.

Slečna Margita i jej mama pritiahly si šuby.

Pani Votická striasla sa a vraví:

„Je veľmi sychravo ...“